

Doktor Hayvanlar

Zaman zaman kendimizi kötü hissederiz. Ya soğuk almışızdır, ya yediğimiz bir şey dokunmuştur ya da yaralanmışızdır. Başımız ağrır, midemiz bulanır, canımız acır ya da kendimizi çok halsiz hissederiz. Bu türden hastalıklarımızı çoğu zaman hafif atlatırız. Evde, annemizin kaynattığı bir nane-limon bile ertesi gün ayağa kalkmamıza yetebilir. Ancak, bazen de bi-

zi hasta eden mikroplarla başatmanın tek yolu bir doktordan yardım almak olur. Hemen bir doktora görünür ve onun önerdiği ilaçları alarak gerekli tedaviyi oluruz. Peki, doğal yaşamdaki hayvanlar hastalandıklarında ne yapıyorlar? Acaba onlar da bir doktordan yardım alabiliyorlar mı? Elbette hayır! Ama üzülmeyin, onları iyileştirecek bir doktorları olmasa da, doğal yaşamdaki hayvanlar kendi kendilerini tedavi etmenin yollarını geliştirmişler. Şempanzelerin ve maymunların bitkileri kullanmadaki ustalıkları, kuşların asalaklardan korunmak için karıncalarla kurdukları ortaklık, fillerin mineral gereksinimlerini karşılamak için kullandıkları yöntemler... Hepsi birbirinden ilginç olan bu yöntemlere birlikte bir göz atmaya ne dersiniz?

İlaç Niyetine Bitki

Bitkisel tedavi uygulayabildikleri düşünölen hayvanlar arasında bilinen en iyi örneş şempanzeler. Şempanzeler, mide ağrısı, hazımsızlık ve ishal gibi hastalıklardan kurtulmalarını sağlayan bitkilerden yararlanıyorlar. Kimi ağrılardan bitkilerin yapraklarını, kimilerinden de bitkinin gövde ya da köklerini tüketerek kurtulurlar. Şempanzelerin bu davranışlarını inceleyen bilimadamlarını şaşırıtsa, bu hayvanlarla aynı bölgede yaşayan insanların da aynı bitkileri hastalıklarını tedavi etmede kullanmaları. Afrika'da şempanzelerle yapılan bir çalışma sırasında, Chausiku adlı bir diş şempanze bir gün hastalanmış. Diğer şempanzeler yemeklerini yiyip gezintilerini yaparken, o halsizce yatıyormuş. Bir ara gezintiye çıkmış ve yerel adı "mjonso" olan bir ağacın kabuğunu sıyrarak yumuşak özünü ağzına atıp çiğnemiş. Daha sonra lifli kısmını tükürüp özsuğunu yutmuş. Chausiku, ertesi gün iyileşerek diğer şempanzelerin arasına karışmış. Mjonso ağacının kabuğunun çok acı olduğı biliniyor. Bilinen bir başka şeyse, o bölgede yaşayan ve "Wa Tongwe" denilen yerli halkın da, sıtma, asalakların neden olduğı enfeksiyonlar ve karın ağrısı gibi çeşitli hastalıkların tedavisi için bu bitkiyi kullandıkları.

Bazı şempanzelerse, dikenli sert yaprakları bütün bütün yutuyorlar. Alt yüzeyleri dikenli olan bu yapraklar şempanzenin bedeninden geçerken "süpürge" görevi görüyor. Nasıl mı? Bu yapraklar, bağırsaklardan geçerken oradaki asalak solucanların üzerlerine yapışarak, solucanların dışkıyla birlikte atılmasını sağlıyor.

Bazı şempanzeler de, bitkileri yaralarını iyileştirmek için kullanıyorlar. Fotoğraftaki şempanze, Aloe vera adlı bitkinin bir yaprağını bulmuş ve kırarak açmış. Yaprağın sıvısını ayağındaki yaraya sürüyor. Belki de yalnızca yarayı silmeye çalışıyor. Ancak, bu bitkinin, yanık ve sıyrıkların tedavisinde kullanıldığını biliyoruz. Öyleyse, bu şempanze de belki bu bitkiyi kullanarak yarasını iyileştirmeye çalışıyor.

Bugün Kilinizi Yediniz mi?

Olgun meyvelerin lezzetine doyum olmaz. Pek çok hayvan, bunları elde etmek için uğraşır. Çünkü, özellikle tropikal bölgelerde bazı ham meyve ve tohumlar zehirli olabilir. Bunları yemek, çoğu hayvanı hasta eder. Bu nedenle, çok az sayıda hayvan bunlarla beslenebilir.

Bir tür kırmızı ve yeşil uzun kuyruklu papağan türü, ham meyvelerin bu zararlı etkisinden korunmak için zekice bir önlem geliştirmiş. Bu sayede, yaşadığı yer olan Amazon Nehri boyunca yetişen ham meyveleri yiyebiliyor. Nasıl mı? Bu ham meyveleri yedikten sonra, üzerine bir de kil yiyerek. Kil, midelerinde besinle karışıp besinin içinde bulunan zehrin herhangi bir zarar vermesini önüyor.

Asalaklardan Kurtulmanın Yolu

Kuşlarda gözlemlenen ilginç bir kendini iyileştirme yöntemi de, karıncalarla kurdukları ortaklık. Hiç, karınca yuvasının yanında oturan bir kuş gördünüz mü? Pek çok kuş türü, tüylerini özellikle karınca yuvalarına sürterler. Bunun nedeniyse, karıncaların formik asit içeren salgısından yararlanarak asalaklarından kurtulmak. Formik asit, böcek, mantar ya da bakteri öldürücü olarak kullanılan bir madde. Yaklaşık 250 kuş türü, bu yolla asalaklardan kurtulmayı başarıyor. Bazı kuşlar da karınca yerine kırkayaklardan yararlanıyorlar.

Kuşlar, karıncalardan iki şekilde yararlanıyorlar. Birincisinde, kuş bir karıncayı gagasıyla tutuyor ve tüylerinin arasına bırakıyor. Başka bir yöntemde de, kuş bir karınca yuvası buluyor ve karıncaların arasına yatıp onların üzerine çıkmasını bekliyor. Karıncaların püskürttükleri formik asit sayesinde, kuşlar tüylerine yerleşen kene ve uyuzböceklerinden kurtuluyorlar. İşlem bittikten sonra da gagalarıyla tüylerini düzelterip kendilerini temizliyorlar.

Hmmm, Bak Şu Kömüre!

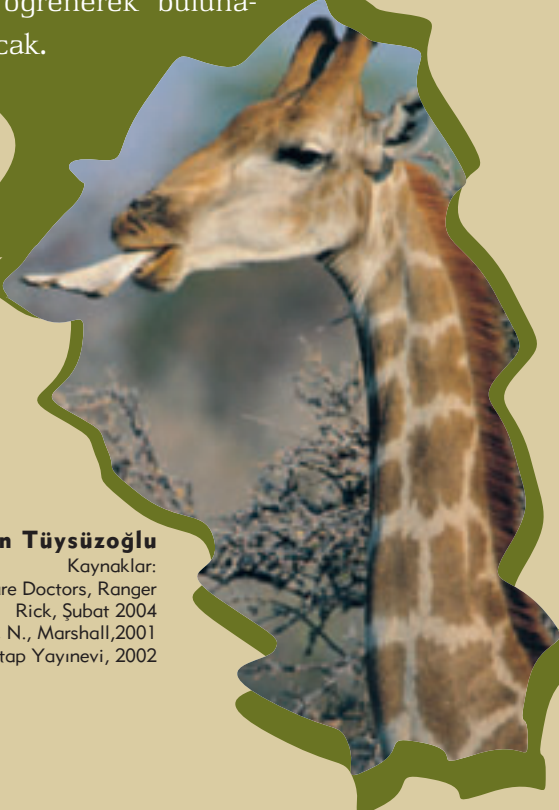
Bir maymun tü-
rüye, midesini koru-
mak için daha farklı bir
yöntem kullanıyor. Afri-
ka'da Zanzibar Ada-
sı'nda yaşayan bu
maymun türü, hint
bademi, mango ve
öteki meyve ağaçla-
rının yapraklarıyla
besleniyor. Bu ağaçların
yaprakları, proteince zengin, fa-
kat çok acı. Protein, kasların güçlenmesine ya-
rıyor. Ancak, bu yaprakların içerdiği asit aynı
zamanda maymunları hasta edebiliyor. May-
munlar, bu sorunla başetmek için bir yöntem geliştir-
mişler. Büyük bir yaprak öğünü boyunca, yanında bir
de odun kömürü kemiriyorlar. Bilimadamları, odun
kömürünün yaprakların acı asidiyle karışarak, may-
munun midesini koruduğunu düşünüyorlar. Çok
zekice, değil mi?

Güçlü Kemikler İçin Kalsiyum

Sizce, fotoğraftaki
zürafa ne yapıyor? Kal-
siyum mineralini almak için
kemik çiğniyor. Kemirgen-
ler, bazı kaplumbağalar ve
daha birçok hayvan türü de
gerekli kalsiyumu sağlamak
için kemik kalıntısı ya da geyik
boynuzu kemirirler.

Bilimadamları dünyanın
pek çok yerinde, birçok hay-
vanın yaptığı kendi kendini
iyileştirme davranışları üzerine
çalışmalarını sürdürüyorlar. Her
geçen gün, yeni yöntemler bulu-
nuyor. Hayvanların bu
davranışlarını incele-
menin bir nedeni, bu
yöntemlerin insanlarda uygu-
lanıp uygulanamayacağını öğ-
renmek. Belki de, bazı hasta-
lıkların çözümü, doğadaki
hayvanların hastalık-
larla başetme yöntemle-
rini öğrenerek buluna-
cak.

Sağlık İçin Vitamin ve Mineral!

Fotoğraftaki fil, çamura dalmış ve çamur yi-
yor. Sizce neden? Çünkü, çamurun içinde bol
miktarla mineral bulunuyor. Filler, genellikle ge-
reksinimleri olan mineralleri bitkilerden sağlarlar.
Ancak, bazılarının yaşadıkları yerlerde bulunan
bitkiler onların mineral gereksinimini karşılamaz.

Bu nedenle, bu filler,
gerekli minerali
çamur yiye-
rek sağlarlar.

Banu Binbaşaran Tüysüzöğlü

Kaynaklar:

Churchman, D., When Animals are Doctors, Ranger
Rick, Şubat 2004

The Hidden Powers of Animals, Shuker K., P., N., Marshall, 2001
Düşünen Hayvanlar, Marc Bekoff, Kitap Yayınevi, 2002